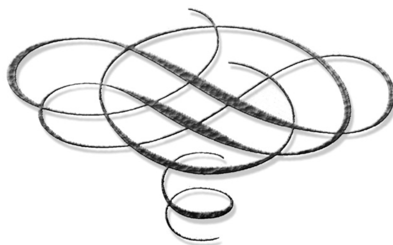
Dr Nada Marko r. Tomazović

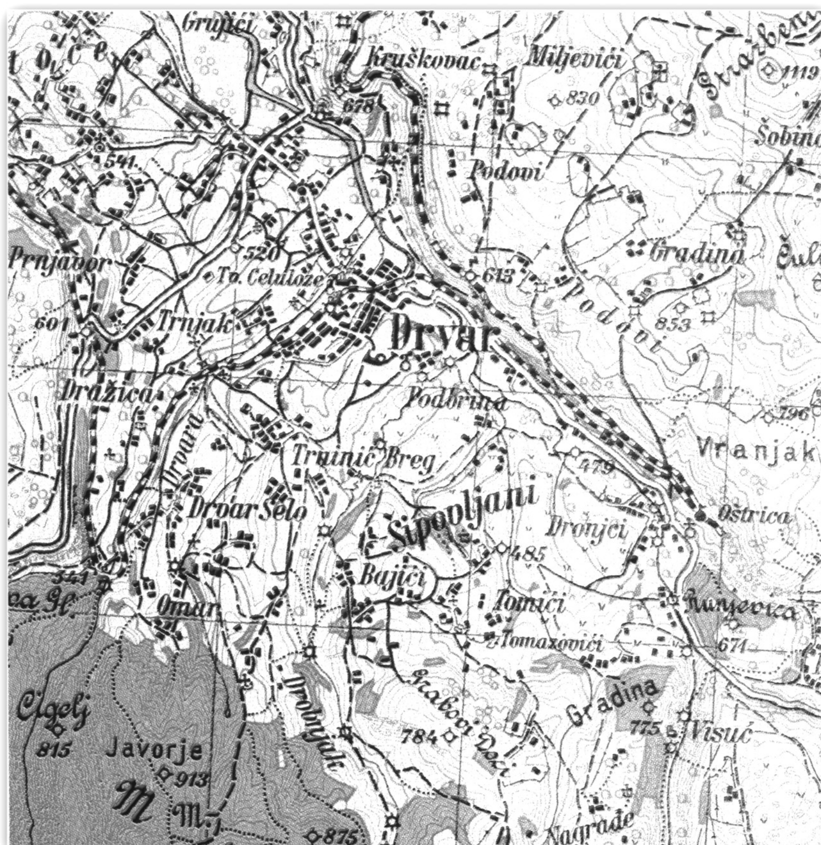
POTOMCI NIKOLE TOMAZOVIĆA

Novi Sad

2004

Sadržaj

Topografska mapa Drvara

Predgovor

Istraživati i upoznavati svoje poreklo slično je radoznalosti, koja čoveka večno podstiče na potpunije upoznavanje svemira. Nekada su Aristotel i njegov sledbenik Ptolomej, oslanjajući se na vlastita posmatranja, smatrali da je Zemlja središte cele vasione i da oko nje kruže sva ostala nebeska tela. Kasnije je Nikola Kopernik (1478-1543), koristeći teleskop za posmatrenje vasione, ukazao, da je Sunce središno telo oko koga kruže sve planete obrćući se u isto vreme oko svojih osa. Upravo na isti način, čoveka interesuje vlastito poreklo; kao što postavlja pitanje postojanja života na Marsu ili na nekoj drugoj planeti, on isto tako teži da sazna što više o sebi – ko je i odakle potiče, gde su i kako živeli njegovi bliži i dalji preci, kako su izgledali i gde su se nalazili njihovi domovi i slično.

Podaci sadržani u ovom prilogu odnose se na potomke Nikole Tomazovića i njegove supruge Milice Matić, s posebnim naglaskom na potomke njihovog najstarijeg sina Obrada. Njima se osvetljava razdoblje od druge polovine devetnaestog veka do današnjih dana, sa željom da svi potomci upoznaju, da ne zaborave vlastito poreklo i da o njemu i ubuduće brižljivo neguju neophodna saznanja.

Pojam potomka koristi se ovde u njegovom izvornom - užem značenju i treba ga razlikovati od pojma člana porodice, koji je obuhvatniji i ima šire značenje. Kao potomci ne smatraju se ovde, dakle, oni članovi porodice koji su to postali ženidbom ili udajom, odnosno zasnivanjem bračne zajednice, već samo krvni potomci, koji su ovo svojstvo stekli rođenjem – nasleđivanjem. Ilustracije teksta fotografijama ograničene su isključivo na potomke Obrada, sina Nikole Tomazovića i Milice Matić. Time se, ni u kom slučaju, ne umanjuje značaj onih osoba koje su zasnivanjem

bračne zajednice postale članovi porodice. O tome svedoči činjenica, da je u tekstu ostvarena ravnoteža u identičnim podacima prikupljenim za sve članove porodice uopšte.

Osnovnu šemu podataka o potomcima Nikole Tomazovića sačinio je njegov unuk, Obradov sin, Marko Tomazović. Razrada podataka ovog izvora pokazala je, da je o Nikolinim sinovima: Obradu, Đuri i Iliji i danas, zahvaljujući dostupnim potomcima, moguće gotovo u potpunosti rekonstruisati genealogiju. Međutim, kada je reč o ženskim potomcima (Joki, Savi, Mariji), postoje velike praznine počev od podataka o godinama rođenja do podataka o aktuelnim članovima njihovih porodica, što je moguće pratiti delimično samo do druge generacije.

Lekturu i korekturu teksta izvršila je praunuka Nikolina, Obradova unuka, kćer Milana Tomazovića - mr Mara - Marica Agić, r. Tomazović, viši predavač na Višoj školi za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu.

Skeniranje fotografija i kompjutersku pripremu teksta za štampanje ostvario je Nikolin prapraunuk, Obradov praunuk, unuk Draginje i Živka Tomazovića - dr Vladimir Marko.

Autor

Novi Sad, april 2004. godine

Uvod

U svome delu UNAC prota Petar Rađenović, opisujući Drvar i okolinu, u Šipovljanima spominje porodicu Tomazović.

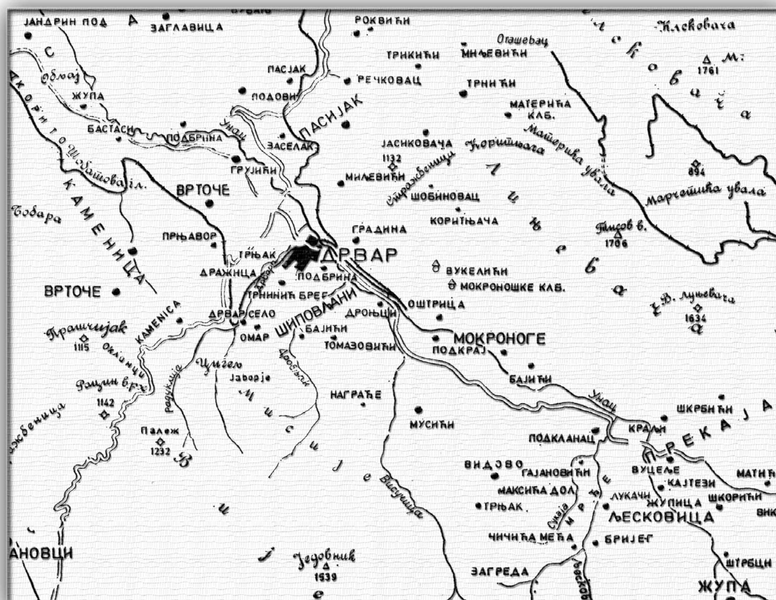
U posebnom delu, gde se govori o poreklu porodica u Šipovljanima, P. Rađenović navodi: »Najstarija su porodica u Šipovljanima Tadići. Ima ih 20 kuća u tri zasebne grupe. Slave Aranđelovdan.[1] Njihov predak doselio se ovamo iz Dalmacije još "prije Jankovića" (pre Karlovačkog mira).[2] Tamo je ubio Turčina pa pobegao ovamo. Sve današnje Polje bilo je pod borjem i hrašćem. Tadići se ovde vremenom jako namnožili, naterali na 56 čeljadi. Tada se izdele i razgranaju na tri porodice. Jedni ostanu i dalje pod imenom Tadića. Drugi se prozovu Malbašići po malbaši (knezu), treći Tomazovići po Tomi. Malbašića ima 11 k, na četiri mesta. – Tomazovića ima 9 k. Njihov predak Toma bio krupan čovek, dugih nogu pa ga prozvali Tomazom, a potomke mu Tomazovići.[3]«

---

[1] Srpska pravoslavna crkva i sve crkve istočnog, vizantijskog obreda koje se ravnaju po starom, julijanskom kalendaru proslavljaju 21. novembra Sabor svetog arhangela Mihaila – Aranđelovdan. Ovaj dan slavi se u čast svetog arhangela Mihaila i ostalih nebeskih vojski. Sve nebeske vojske dele se na devet činova, a tih devet činova imaju tri stepena. U prvom stepenu su šestokrilni serafini, mnogobrojni heruvimi i prestoli, u drugom gospodstva, sile i vlasti, a u trećem stepenu načala, arhangeli i anđeli. Postoji sedam arhangela, a broj sedam je još od judaizma simbol celokupnosti – sveobuhvatnosti. Prvi među njima je arhanđel Mihailo, što znači – ko je kao Bog. Aranđelovdan je rasprostranjena slava u Srba. Za ovaj dan sprema se slavsko žito kao simbol vaskresenja, odnosno smrtnog tela i života besmrtne duše u svetlosti Carstva nebeskog. Povodom Aranđelovdana u svim hramovima Srpske pravoslavne crkve, kao i Grkokatoličkoj crkvi služe se svete liturgije.

[2] Karlovački mir 1699. godine sklopljen je posle dugotrajnih pregovora u Sremskim Karlovcima. *Opšta enciklopedija Larousse, tom 3.* Vuk Karadžić, Beograd 1973, s. 471.

[3] Rađenović, Petar: *UNAC,* "PRO ART", Novi Sad 1997, s. 121.

Drvar sa okolinom

Po drugom predanju, koje navodi P. Rađenović, pod prezimenom Rodića ima »u oblasti 176 kuća, a pod izvedenim prezimenom 60 kuća. Izvedena im prezimena, čijih pretstavnika ima u oblasti ovo su: Tadić, Malbašić, Tomazović, Novaković, Stojsavljević i Đumić. – Predanje koje je zabeležio pok. proto Simo Stojanović u Dragotinji kod Prijedora uglavnom je slično ovome ovde iznesenom.«[4] Prema tome, prezimena Tadić i Tomazović izvedena su iz prezimena Rodić. Karakteristično je, da porodice pomenutih prezimena slave istu krsnu slavu - Aranđelovdan

O poreklu imena sela Šipovljani spominju se dva predanja. Oba uzimaju za osnovu imena sela crvene šipke.

Prema jednom, koje je pribeležio i P. Rađenović, najstariji doseljenik, Tadić, prilikom naseljavanja morao je mesto za

[4] Rađenović, Petar: *c. d.*, s. 56.

kuću i prolaz do kuće da prokresava kroz šipke. Kad je odlazio rođecima i kazivao im gde se naselio, pa jedan od rođaka rekao da će ga doći obići, on mu je, navodno, odgovorio: "Mučno ćeš ti mene naći, kuća mi je sva u šipcije!"[5]

Prema drugom, kad su se današnji stanovnici sela doseljavali iz Dalmacije, jedan je Dalmatinac poželeo da poseti brata i pitao ga kako da ga nađe, a brat mu je, navodno, rekao da ide preko Grahova i Kamenice a kad dođe do reke Unac, onda da ide uzvodno njenom levom obalom i kad naiđe na naselje gde ima mnogo crvenih šipaka, da će ga tu naći. Od tada se selo naziva Šipovljani.

Pravoslavna crkva u Sklopu je sagrađena pred Prvi svetski rat 1914, a zvona je dobila 1921. godine. Služila je, osim vernicima Šipovljana, i vernicima Mokronoga, Mrđa i Vidova Sela.[6] Nalazila se ispod Oštrice (nem. Spitzkehrt – Špicker; spitz-oštar, zašiljen; kehren sich-okrenuti se), gde su se spajale gornja i donja pruga (nem. Strecke - štreka). Gornja pruga vodila je od Prijedora preko Oštrelja do Oštrice, tu je voz menjao pravac (nem. kehrt! – čelom nazad!) i prelazio na donju prugu, koja je vodila do Železničke stanice u gradu, i obratno.

Što se Tadića tiče, prota Petar Rađenović je u pravu. Njegovo se istraživanje odnosi na kraj treće i početak četvrte decenije dvadesetog veka. Još je moj deda - Obrad Tomazović, spominjao, da su se njegovi preci zvali Tadići. Jedna od 9 kuca Tomazovića, koje u svom radu o poreklu

---

[5] Rađenović, Petar: *c. d.*, s. 120.

[6] Ustaše su je zapalile 21. juna 1941. godine. Nedelju dana pre toga su njenog sveštenika i drvarskog paroha Milana Banjca sa još dvadesetak viđenijih Srba pobili u Risovcu kod Krnjeuše i ubacili u tamošnju jamu. Sava Bubonja je crkvu posle rata, 1976. godine, delimićno pokrio i snabdeo vratima i prozorima da bi je zaštitio od daljeg propadanja, dok se potpuno ne obnovi.

porodica navodi P. Rađenović, pripadala je mome dedi Obradu Tomazoviću.

Moj pradeda se zvao Nikola Tomazović. O njemu se raspolaže ograničenim brojem podataka. Zna se, da je imao tri brata i sestru. Sestra Spasenija bila je udata za Todora Đurđevića. Zbog starosti Nikola nije učestvovao u Prvom svetskom ratu. Umro je u dubokoj starosti neposredno posle Prvog svetskog rata. Njegov mlađi brat Mirko Tomazović poginuo je u Prvom svetskom ratu kao dobrovoljac. Brat Todor učestvovao je, takođe, u Prvom svetskom ratu. Kao dobrovoljac dobio je Karađorđevu zvezdu i kolonizovao se u Podlokanju kraj Novog Kneževca u Banatu. Oženio se, ali nije imao potomke. Markica i Todor Tomazović sa Nadbrine su, takođe, potomci Nikolinog brata. Ovde se obrađuju samo podaci o potomcima Nikole Tomazovića.

A. Potomci Nikole Tomazovića i Milice Matić

Pradeda Nikola bio je oženjen Milicom Matić. Milica potiče iz Poljica iznad Prekaje. Sa njom je Nikola imao šestoro dece: Obrada (1882-1966), Đuru (1886), Iliju (1890), Joku, Savu i Mariju. Sva tri Nikolina sina učestvovala su u Prvom svetskom ratu.

Najstariji Nikolin sin - Obrad (1882-1966) ženio se dvaput. U prvom braku sa Stakom Rodić rodio mu se sin Živko (1907-1941). U drugom (a) braku sa Ilinkom-Dojom Kecman imao je devetoro dece. To su: Deva (1910-1934), Milan (1914-1983), Boja (1918), Dušan (1921-2003), Blagoje-Blažo (1924-1945), Marko i Mara, rođeni kao blizanci (1926), Jovanka (1929) i Slavko (1933).

Obrad je bio starešina domaćinstva. Svakog jutra je davao naloge ukućanima o tome šta treba u toku dana da se uradi. Ovi nalozi su se izvršavali bez pogovora.

Zadaci koje su dobijali članovi porodice međusobno su se razlikovali. Postojala je neka vrsta podele rada među njima. Za jedne poslove su zaduživani muškarci, za druge ženska čeljad, dok su lakši poslovi poveravani i deci.

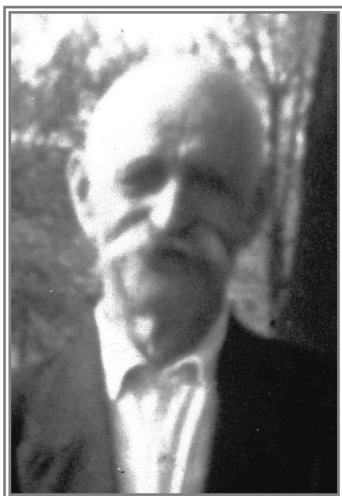
Odrasli muškarci su sekli drva u šumi; u polju obavljali teže poslove: oranje, setva, kosidba; na okućnici hranili stoku, gonili je na pijacu, klali za potrebe domaćinstva, gonili žito u mline... Isto tako, bavili su se majstorskim poslovima - izradom drvenih sudova: vučije, breme, bukare, karlice, kačice; sredstava za izvlačenje drveta iz šume, za oranje: kola, jarmovi, delovi pluga i drugo; predmeta za preradu konoplje, lana i vune: stupa, preslica, vreteno, tara (razboj) i njeni delovi – čunak, brdo; za kućne potrebe: kreveti, kolevke, stolovi-sofre, tronošci; opanaka oputnjaka, delova za podašivanje zepa od volujske kože, priprema drva za ogrev i drugo.

Osim toga što je priroda ženama odredila rađanje, u posmatranim uslovima, velikog broja dece, i činjenice, da su se svakodnevno brinule i o njihovoj nezi i podizanju uopšte, spremale kuću i kuvale hranu za porodicu, prale rublje, muzle krave i ovce, sirile sir i sakupljale kajmak, išle po vodu, održavale čistoću u kući - one su dosta poslova obavljale i u polju zajedno sa muškarcima (okopavanje kukuruza i krompira, setva i okopavanje bašte, žetva žita, kupljenje i plastenje sena).

Deca su, prema uzrastu, donosila vodu, unosila drva za loženje u kuću, čuvala i napasala stoku.

Iako je Obrad bio strešina, on je pored poslova organizacije, aktivno učestvovao u svim najtežim radovima na gazdinstvu. Redovno je išao u šumu u seču drva, obavljao njihovo štrapanje iz šume; učestvovao u oranju i setvi; organizovao mobu za kosidbu žita i livada i zajedno sa

ostalim učesnicima mobe učestvovao u njenoj realizaciji; brinuo se o obavezama nastalim u vezi vraćanja ove vrste pozajmice svim učesnicima mobe; uvozio seno i denuo ga u stogove, odlazio je na pijacu da proda stoku, gonio žito u vodenicu na meljavu ...

Obrad je bio pobožan čovek. Uveče, pre večere, iskupili bi se svi članovi porodice i tada bi Obrad čitao molitvu, a potom bi se pristupilo večeri. Članovima porodice koji su radili teže poslove i deci Obrad je namicao bolje komade jela (mesa i dr.). Često, posle večere, uz gusle đeda-Obrada, čitale su se i recitovale narodne pesme, posebno iz kosovskog ciklusa. Njega su iz milošte svi u porodici i u selu nazivali Ćić-Obrad. Za svečane prilike (slava, božić) pekli su se jaganjci i spremala cicvara (specijalitet pripremljen od kukuruznog brašna i kajmaka), koja je služena kao predjelo.

Inače, najčešće se jela pura sa varenikom – mlekom, kiselim mlekom, ošepom (ošep – kompot od šljiva) ili začinjena kajmakom; slatki i kiseli kupus sa svežim ili sušenim ovčijim, ređe svinjskim, mesom; varica (pasulj i kukuruz), mahune – boranija i slično. Ovčetina je često pripremana u kotlićima bez posebnih dodataka. Od kolača najčešće su se pravile pite sa sirom i zeljem i uštipci sa kajmakom, a samo u svečanim prilikama pripremane su orasnice.

Kao viđen i cenjen domaćin i dobar organizator za težačke i druge poslove, verovatno pravedan i autoritativan – Obrad je u selu bio član Mirovnog veća. Veće je rešavalo sve

eventualne sporove između stanovnika naselja. Odluke Mirovnog veća poštovane su i retko kad bi se spor, rešen na Mirovnom veću, prenosio na sud. Sa Vujićima je bio u kumovskim, a sa Medarevićima u prijateljskim odnosima.

Srednji Nikolin sin - Đuro (1886) oženjen je Anđelijom-Anđom Simišić, koja je posle smrti prve Obradove supruge Stake postala glavna "maja" u porodici. Iz Đurinog braka sa Anđom potiču: sin Branko (1918-2000) i kći Petra-Perka (1926-2001). Đuro je učestvovao u Prvom svetskom ratu. Sticajem okolnosti u toku rata se našao na području današnje Rumunije, gde je naučio pinterski zanat. Kasnije se dosta bavio preradom drveta od kojeg je pravio kuće, kace, burad, vučije, breme i bukare za vodu; navrnčavao opanke i podašve za zepe. Poštovao je Obradove i Anđine odluke. Tako se u porodici znao i dosledno poštovao red starešinstva.

Najmlađi Nikolin sin – Ilija, nosilac Karađorđeve zvezde (1890-1930) oženjen je bio Đujom Bajić. U braku je rođena kćer Milka (1929).

Nikolina kći – Joka, udata za Stanka Rondaša, u braku je rodila osmoro dece: Miku (1916), Maru (1919), Bosu (1923), Vida (1925), Čedu (1926), Dmitra (1928), Smilju (1931) i Obrada (1935).

Kći Sava Tomazović udata je za Jovana Malbašića. U braku je rođeno dvoje dece - Đuro i Draginja Malbašić.

Marija Tomazović (živela je do 1936. godine) bila je udata za Panteliju-Paju Bajića (1899-1985) s kojim je imala četvoro dece: Joku (1923), Dragana (1929-1993), blizance Branka (1933) i Slavka Bajića (1933-1933).

Porodica Nikole Tomazovića, odnosno njegovih sinova Obrada, Đure i Ilije imala je u selu Šipovljani imanja na tri lokacije.

Jedna kuća sa pomoćnim objektima, većom okućnicom i voćnjakom nalazila se ispod Gradine, levo od Visućice. Tu se, na njihovoj zemlji nalazio izvor "Tomazovića Vrelo",[7] odakle se snabdelo izvorskom vodom. U selu je bilo više kaptiranih bunara.

Ispod Gradine nalazile su se kuće i drugih Tomazovića koji su bili u bližem i daljem srodstvu: kuće porodice Tomića-Trninića; Markice; Laze, Pane, Lale i Mićuke Tomazovića; zatim Vidovića; pa Tomazović Ilije-Brke; Obrada i Đure Tomazovića; i, najzad, Dobrijevića.

Sve porodice Tomazovića bile su, kao što je rečeno, u srodstvu. Slavili su istu slavu (Arhanđela Mihaila, 21. novembra) i nisu se međusobno ženili i udavali. Vlasnici kuća sela Šipovljani imali su nekoliko (računa se osam) vodenica (mlinova) na Visućici ispod ostataka tvrđave zvane Visuć ili Crna Kraljica[8] i po utvrđenom redu mleli žito za potrebe svoga domaćinstva. Bilo je i vodenica u kojima je obavljana ušurna meljava. Kapacitet mlina izražavan je prečnikom mlinskog kamena. Mlinari koji su obavljali ušurnu meljavu imali su u istom objektu po dva, pa čak i tri mlinska kamena (Tomići, Marići, Medarevići, Vujići, Dronjci). U sušnim godinama u Šipovljane su dogonili na

---

[7] Rađenović, Petar: *c. d.*, s. 119.

[8] Grad Visuć je sagrađen na obronku brda Gradine iznad potoka Visućice. Postavljen je na vrlo visokom kaminitom kuku koji se uzdiže sasvim uspravno iz vode naviše. Zidovi su gradski još dosta dobro očuvani. Pored kule održali su se i zidovi jedne kuće. Od drugih raspoznaju se samo temelji. Po svome položaju Visuć je vrlo sličan Momčilovoj Kuli. Isto je onako na strmoj litici, nad vodom i prilazi mu se samo sa protivne strane, sa zaleđa. Samo je Visuć više zavučen i zaklonjen u sklopu potoka Visućice. I on će prema svima znacima biti srednjevekovni grad. Očuvan je bolje, verovatno stoga što mu je teže pristupiti, a ima prilike da je dosta dugo održavan i bio nastanjen u tursko doba. – Narodno predanje hoće da je najvišu kulu zidala Crna Kraljica, a docnije da je dozidao sve ostalo kralj Tomašević (ne kaže se koji po imenu). Po drugom predanju, zabeleženom u "Glasniku Zemaljskog muzeja" za 1894 g. (s. 440-3), poslednji stanovnik Visuća bio je Radivoj Tomašević, stric Stjepana Tomaševića.-Vidi Rađenović, P.: *c. d.*, s. 29-30.

konjima i zaprežnim kolima žito za meljavu čak od Bosanskog Petrovca.

Druga lokacija, na kojoj su imali zemlju bez građevinskih objekata, nalazila se na tzv. Brdima, kod zaseoka Zavađe, gde je uglavnom sejano žito (pšenica, raž, kukuruz). Nad Brinom su bile livade.

Treća lokacija, na kojoj su posedovali kolibu, pomoćne građevinske objekte namenjene pretežno za držanje stoke (ajat, torovi i pojate za seno), zemljište za ispašu stoke i livade koje su kosili, kao i manje površine za gajenje ječma, ovsa, krompira, konoplje i lana, nalazila se na Uvalama, vrlo velikoj kosoj zaravni udaljenoj nekoliko kilometara od desne obale Unca. Ova lokacija verovatno je dobila naziv Uvale po većem broju uvalica (dolja), gde su se nalazili prirodni nanosi plodne zemlje (buavice). Inače, celo područje, koje pripada severnoj strani planine nagnuto prema kotlini Drvara, nazivano je Koritnjača, svakako po uvalama (koritima), koje su je činile.

Na ovoj lokaciji se živelo i zimi i leti. Pretežno su se bavili ovčarstvom (pramenka) i govedarstvom (buša). Stoka se leti gonila na ispašu prema šumi iznad Koritnjače, a zimi se hranila senom i lisnikom u torovima. Ovce su preko leta čuvane u otvorenim torovima, a zimi u zatvorenim, tzv. korlatima. Muža ovaca obavljana je uveče i ujutru. Namuženo mleko je odmah kuvano u kotlovima obešenim za verige iznad ognjišta i koristilo za jelo, ili se razlivalo u karlice (plitka drvena korita) namenje za skupljanje kajmaka. Poznato je da ovčije mleko sadrži dva puta više mlečne masti od kravljeg (preko 7 %).

I kuće i koliba slično su građene od drveta – sa stranama od brvana, čiji prazni prostori su zaptivani zemljom. Pokrivane su drvenom šimlom. Kuća se sastojala iz dva dela.

Jedan deo činila je manja prostorija sa prozorima. Ispod te prostorije obično su bile staje za stoku. U pomenutoj manjoj prostoriji živelo se u toku hladnih dana, a služila je i za spavanje. Drugi veći deo - ulazni, imao je pod nabijen zemljom. Odmah do ulaznih vrata nalazila se jedna pregrada – perdo. Ona je imala dve uloge. Jednu, da prilikom otvaranja vrata spreči da u prostoriju uđe neposredno velika količina hladog spoljašnjeg vazduha i, drugu - da posluži kao vešalica na kojoj je ostavljana odeća i druge stvari. Na sredini ove prostorije je bilo ognjište[9] za loženje vatre i otvor na krovu (badža) za ventilaciju. Pored kuvanja i svakodnevnog boravka, ovde se sušilo meso, pravile mlečne prerađevine, u njoj se i obedovalo-ručavalo.

Za obedovanje je korišćen veliki okrugli niski sto (sofra) za kojim sedi i jede cela porodica. Obed je počinjao pošto počne da jede najstariji član porodice. Jelo se drvenim kašikama. Za sedenje su korišćene niske stolice, obično tronošci. Posle obeda sto se vešao na brvna. U ovoj prostoriji nalazili su se na jednoj strani dolapi, ustvari dve dugačke međusobno pregradama vezane police, koje su bile ili otvorene ili sa vratancima. Dolapi su, očigledno, preteče današnjih visećih kuhinjskih elemenata. U pokriveni deo dolapa (sa vratancima) ostavljani su uglavnom šećer, kafa, so i sl. a u otvorene delove su ostavljane karlice sa prokuvanim, još vrelim mlekom (varenikom), sa kojeg je sutradan skidan kajmak. Skinuti kajmak pomešan sa sirom ostavljan je u odgovarajući drveni sud (kačicu) sa ugrađenom slavinom pri dnu. Preko pomenute slavine iz kačice je povremeno ispuštana surutka, a kajmak sa sirom je sazrevao u specifičan sir – skorup. Naćve, dosta visok sanduk, u kome

[9] U novijim – zidanim kućama mesto ognjišta koristio se limeni ili zidani štednjak sa rernom namenjen kuvanju i pečenju, odnosno gvozdena ili zidana peć kojom je zagrevana prostorija.

se držalo brašno i kvas, sa daskom za mešenje hleba, nalazile su se takođe ovde u određenom uglu prostorije, a zimi i kaca sa kišelim kupusom. Hleb se pekao na ognjištu pod sačem.

Ostava (kiljer[10]) je bila prigrađena pod krovom uz kuću i tu se držala zimnica i važniji proizvodi u većim količinama (šećer, so, kafa, med, orasi, lešnici i druga zimnica).

Na Uvalama su krovovi koliba i drugih objekata bili oivičeni drvenim valovima (neka vrsta oluka) preko kojih je skupljana voda u bunar i koristila se za tehničke potrebe i napajanje stoke, a voda za piće donošena je na konjima u vučijama (ovalno dno) i bremama sa Visućice, ili sa jezera ispod same planine, iznad koliba, koje P. Rađenović označava "slabo vrelce na Koritnjači (Bunar Koritnjača)."[11] Na manja rastojanja se voda nosila na leđima, a na veća, na konjima.

Autarhija, način života na gazdinstvu i domaćinstvu, značila je biti dovoljan samom sebi. Za novac su dokupljivani samo neki industrijski i zanatski proizvodi potrebni gazdinstvu ili domaćinstvu: plug, kotao, verige, ekseri; delikatesi: šećer (glava), so, kafa; petroleum za osvetljenje, petrolejska lampa, odgovarajući fitilj, a u poslednje vreme, i šibice;[12] finije tkanine za marame, devojčko ruho i drugi kvalitetniji odevni predmeti...

---

[10] Kühler, nem. hladnjak

[11] Rađenović, Petar: *c. d.*, s. 119.

[12] Pre korišćenja šibica na ognjištu je stalno održavana vatra. Paljnje petrolejke ili drugog izvora svetlosti vršeno je mesto šibicama primenom luča. U blizini ognjišta lula je pripaljivana prinošenjem mašicama žeravice sa ognjišta. U toku noći žeravica je na ognjištu zapretana pepelom. U slučaju da se vatra na ognjištu ugasi, obnavljana je korišćenjem kresiva, kremena i truda. Oni su uvek bili nadohvat ruke u blizini ognjišta. Kresivo (ognjilo, ocilo, čakmak), različitog oblika, bilo je od čelika; kremen - kvarc (SiO_2) je pod udarcima kresiva obezbeđivao iskre za paljenje truda nastalog

Jednom nedeljno, između dva rata, u Drvaru je (utorkom) bivao pijačni dan. Tada je u grad stizao čitav karavan malih bosanskih konja, koje su za uzde vodili njihovi vlasnici. Na pijacu je iznošena živa stoka - goveda, ovnovi, ovce; osušene neprerađene ovčije kože; drva za ogrev i za industrjsku preradu (Pilana, Fabrika celuloze). Većinom su kupci dolazili iz Dalmacije (Knina, Šibenika i drugih mesta). U Drvaru je bila i klanica za stoku. Stoka je prodavana na stočnoj pijaci ili neposredno klanici. Pilikom odlaska na pijacu, ili uopšte u grad, đed-Obrad je nosio na sebi ćemer, široki kožni pojas sa pregradama za novac, lulu, duvankesu, kresivo, kremen i trud. Preko ramena nosio je premetač – kožnu torbicu sa poklopcem u koju bi stavljao važnija dokumenta, sitnije stvari za poklone i slično

Unutar autarhičnog gazdinstva ustanovljena je bila podela rada. Na gazdinstvu se izrađuju (dedin brat Đuro) predmeti od drveta: pravio je drvene kuće, bačve, vučije, drvene kašike, karlice za razlivanje mleka i skupljanje kajmaka, stupe za mućenje maslaca; stupe za preradu konoplje i lana (ketena), tare za tkanje, brda, čunkove, vretena, preslice, vitla, kao i druge pomoćne alate za tkanje, ali i jarmove, samare i drugu opremu posebno potrebnu za štrapanje[13].

Preradom lana, konoplje i vune, proizvedenim unutar gazdinstva podmirivane su potrebe za grubim platnom, suknom, pokrivačima, ćilimima i biljcima. Žene su uređivale lan, konoplju i vunu do predenja, pa prele, tkale, šile (rukom i mašinom). Ove okolnosti uticale su i na način odevanja u ovom autarkičnom gazdinstvu. Manje-više svi odevni predmeti i kod muškaraca, žena i kod dece poticali su od

---

sušenjem gljiva sa drveta, koji se relativno lako palio pod dejstvom nastalih iskri. Tako je na ognjištu obnavljana vatra.

[13] Štrapanje – ital. strapázzo, nem. Strapaze – naprezanje, zamoran rad, trud

materijala proizvedenog na gazdinstvu. U poslednjoj predratnoj deceniji zapaža se sve veći prodor »gradskog« načina odevanja i u Šipovljanima. Uticaj je utoliko bio brži, ukoliko je zapošljavanje u gradu, u industriji i na železnici bilo naglašenije.

Način oblačenja između dva svetska rata

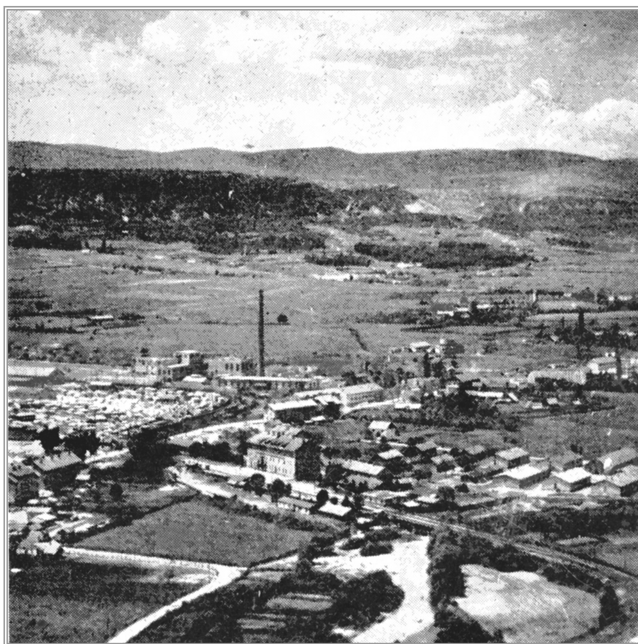
U neposrednoj blizini Uvala, pod planinom Lunjevačom (1401 m) i Klekovačom (1961 m), nalazile su se bogate šume. Niži tereni obrasli su listopadnom bukvom (Baculus

faginus), hrastom (Quercus alba – beli, Q. nigra – crni) i javorom (Acer platanoides Linn.), a viši su pokriveni zimzelenom borovom (Pinus silvestris) i jelovom (Abies) šumom. Njihova seča vršena je isključivo po odobrenju lugara. U toku godine obavi se seča i šumski red, a kada padne sneg, iz šume se izvlače debla, vrši se štrapanje. Drva slabijeg kvaliteta služila su za ogrev, a kvalitetnija su prodavana za preradu u Pilani Mandića, odnosno u Fabrici celuloze - za proizvodnju celuloze i grubog papira. U stvari, sve je to bio ŠIPAD. U Pilani, drvarskom pogonu ŠIPAD-a, bilo je iz sela oko Drvara zaposleno čak oko 1200 radnika. To je bilo najveće šumarsko, drvnoindustrijsko državno preduzeće u staroj Jugoslaviji koje je proizvodilo i hartiju, a nastalo je delimičnom nacionalizacijom akcionarskih društava koja su bila pod kontrolom inostranog kapitala (Bosnische Forstindustrie Aktiengesellschaft). Preduzeće je osnovao Oto Štajnbajs (Otto Steinbeis), austrijski vlasnik fabrika, 1900. godine. ŠIPAD je u stvari skraćenica od »Šumsko-Industrijsko Poduzeće a.d.«[14] Slična konstatacija u vezi sa osnivanjem i radom ŠIPAD-a javlja se i kod P. Rađenovića.

»Kraj Grad (Drvar, prim. autora) počeo je da nastaje i da se razvija od 1894 g., kada je ovde smešteno sedište sreske ispostave. Kraj Kolonija ponikao je desetak godina iza toga, kada je ovde šumsko preduzeće Štajnbajs (danas "ŠIPAD") podiglo svoje velike strugare. Pre toga se je ovo mesto zvalo Golubić.«[15] Koloniju i Železničku stanicu Drvara okolno stanovništvo je nazivalo Banovo. Pri tome nisu razlikovali železničku stanicu (Bahnhof) i Koloniju, već su oba pojma nazivali identičnim imenom.

---

[14] Šinko, Ervin: *Drvarski dnevnik,* BIGZ, 1987, s. 64.
[15] Rađenović, Petar: *c. d.*, s. 129.

Grad Drvar

Poznato je, da je u Drvaru 1900. godine podignuta moderna strugara sa 17 gatera, a 15. maja 1907 fabrika celuloze radi iskoriščavanja ogromnih otpadaka pilane, kvalitetnog celuloznog drveta i otpadaka seče u šumi. Ovu fabriku podigli su zajedno Oto Štajbajs i Švajcarac Alfons Simonius Blumer. Do kraja 1915. godine u ovim krajevima izgrađeno je i 550 km železničke pruge.[16] Pruga uskog koloseka spajala je Drvar sa Kninom i Prijedorom. Celom svojom dužinom ona je prolazila kroz živopisne predele, čas krševite, čas pokrivene gustom šumom. Računa se, da su svi ovi objekti (železnica, pilana i celuloza) zapošljavali preko 5000 radnika. Što je više rastao broj zaposlenih u gradu, to je, posle prijema zarada »Fassunga«, subotom poslepodne,

[16] Savić, Milivoje: *Naša industrija i zanati.* Sarajevo, 1923, s. 48.

bivala sve duža i duža kolona radnika, koji su se u podcvekanim bakandžama i pantalonama od grubog rebrastog somota, vraćali svojim kućama putem prema Mokronogama, Nagrađu, Prekaji i Ljeskovici, noseći u ruci nešto kafe i šećera sa štrucom svežeg belog hleba »kolača« iz Janjetovića pekare.

U Drvaru se, u to vreme, osim ŠIPAD-a, nalazila Bolnica, na čijem čelu je bio dr Miroslav Zotović, zatim Činovnički dom, Radnički dom i Dom železničara, Sokolana, dve osnovne škole (Unačka i u Koloniji) i Železnička stanica. Valja istaći, da Činovnički i Radnički dom nisu izgrađeni na istoj strani ulice. O Činovničkom domu, Ervin Šinko navodi: »...svi sede za zasebnim stolovima, a svako od njih poznaje gosta za drugim stolom, čak popričaju jedni s drugima – ali sede odvojeno.«[17] Ervin Šinko dobro zapaža. U ŠIPAD-ovim pogonima, kao nekvalifikovana radna snaga, bili su zaposleni radnici iz Drvara i njegove okoline. Međutim, vlasnici industrijskih pogona se prilikom osnivanja pojedimih pogona preduzeća nisu oslanjali samo na domaće kvalifikovane radnike, već su stručnjake (inženjersko-tehničko osoblje) i činovnike raznih nacionalnosti (Austrijance, Nemce, Čehe i druge) dovodili sa strane – iz pojedinih krajeva tadašnje Austrougarske monarhije. Otuda njihova uočena podvojenost.

U toku leta mlađi ljudi iz sela, sa nekim od iskusnijih predvodnika, išli su u šumu gde su na proplancima brali maline (Paliurus) i jagode (Fragaria vesca) i to donosili kući za preradu (sok, slatko, džem i slično). U toku jeseni sabiralo se voće, pretežno šljive (Prunus domestica) i drenjine (Cornus parvo – dren; Cornum – plod). Od šljiva se kuvao pekmez u velikim sudovima. Pripremljeni pekmez

[17] Šinko, Ervin: *c. d.*, s. 66.

služio je kao namaz za hleb. Određeni deo plodova sušen je i ostavljan za zimu. Najveća količina šljiva prerađivana je, posle vrenja u velikim kacama, u rakiju - šljivovicu. Namena drenjina bila je usmerena na proizvodnju vrlo ukusnog soka, pogrešno nazivanog himberom,[18] za sušenje i za proizvodnju naroćito cenjene rakije - drenje. Sušeni plodovi drenjina koristili su se tokom zime kao lek (posebno protiv proliva). Slično malinama sabirali su se orasi (Juglans regia – orah; nux – plod)), lešnici (Corylus – leska; Nux juglans – plod lešnika) i šipci (Rosae caninae – šib; Rosae frutex – šipak - plod), jer ih je bilo dosta po obodima manjih uvala. Sušeni plodovi šipaka u toku zime korišćeni su za pripremanje ukusnog čaja. Orasi i lešnici o zimskim slavama i praznicima služeni su kao poslastica, posebno za decu.

Muška deca iz porodice Obrada Tomazovića išla su u školu u Drvaru. Za njih je to bilo vrlo naporno, naročito u kratkim zimskim danima. Tada je bilo teško sa Uvala sići u grad u školu i vratiti se po vidnom delu dana kući na Uvale. Poseban problem predstavljala je obuća koja se lako raskvasila, a koju je trebalo osušiti za sutrašnji dan. Zato su »školarci«, obično kad su veliki snegovi, nevreme i kratki dani, noćivali kod Živka i Draginje u Runjevici, gde se pokvašena roba i obuća preko noći sušila i osposobljavala za korišćenje. (Reč o obući koja je pravljena od opute, a obuvana preko debelih vunenih čarapa. Ta oputa se u zimskim vlažnim danima raskvasi i rastegne.) Izuzetno su kao obuća korišćeni Batini gumeni opanci ili čizme.

Obradova ženska deca nisu išla u školu. Pismenosti su se učila od braće, ali i posećivanjem raznih tečajeva namenjenih za domačinstvo (šivenje, pletenje i vezenje) – domaćička škola. U školi se, pored čitanja i pisanja, učio i savremeni

---

[18] Himbeere, nem. malina

način kuvanja, spremenja i ostavljanja zimnice, higijena u kući i porodici, zatim krojenje, šivenje, vezenje i ostalo što je potrebno da zna savremena mlada domaćica. Takvi su, npr. bili Singer-tečajevi, koji su pored krojenja i šivenja, ujedno služili i za opismenjavanje ženske omladine. Ovakve tečajeve posećivala je Obradova kći – Mara.

Đurina i Anđina deca, Branko i Petra-Perka, išli su u školu. Posle osnovne škole Branko je nastavio školovanje u prijedorskoj gimnaziji.

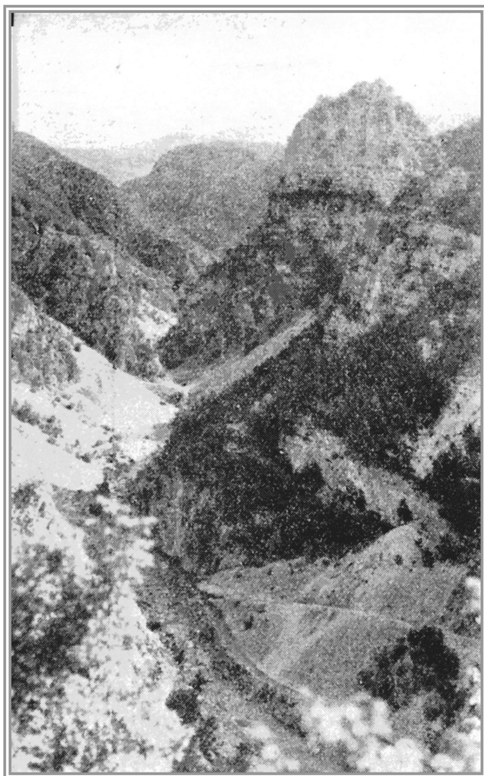
Teskoba porodičnog gazdinstva

Porodično gazdistvo već krajem treće i početkom četvrte decenije dvadestog veka postaje pretesno za brojnu Obradovu porodicu.

Prvo je sin Živko, oženjen Draginjom Medarević, počeo da se bavi trgovinom i ugostiteljskim uslugama u Drvaru i u Šipovljanima (Runjevica). Supruga Draginja mu je pomagala u pripremanju hrane, dok se Živko sam brinuo o nabavci pića sa područja Dalmacije (Zadar, Šibenik, Knin). U Živkovoj gostioni mogle su se pročitati novine, slušati pesme sa gramofona, koji se ručno navijao, ili jedinog radija na baterije koji je postojao u selu. Inače, u Šipovljanima niko nije imao radio-aparat, niti je u to vreme poznavao slične aparate.

Kuću u Runjevici Draginja i Živko dobili su od porodice Medarevića. Bila je solidno građena; imala je donji i gornji sprat. Tu su bile sobe za prenoćište i konoba, a pored kuće je bilo nekoliko pomoćnih objekata. Jedan od njih služio je za obradu drveta. U njemu se nalazila stolarska tezga na kojoj je obavljana izrada prozora, vrata i sl. Ostali objekti su služili za uzgoj stoke. Kuća se nalazila pored same ceste koja je vodila od Drvara, pored Šipovljana, prema Mokronogama

i Prekaji. Ovamo su često svraćali na posluženje, kraći predah i odmor radnici koji su radili u gradu (pilana, celuloza, železnica).

U neposrednoj blizini Runjevice nalaze se ostaci grada Visuća (na slici levo), dvora Crne Kraljice. Kod Petra Rađenovića se o njemu nalazi sledeća zabeleška.[19] »Grad Visuć je sagrađen na obronku brda Gradine iznad potoka Visućice. Postavljen je na vrlo visokom kamenitom kuku koji se uzdiže sasvim uspravno iz vode naviše. Zidovi su gradski još dosta dobro očuvani. – Po svome položaju Visuć je vrlo sličan Momčilovoj Kuli. Isto je onako na strmoj litici, nad vodom i prilazi mu se samo s protivne strane, sa zaleđa. Samo je Visuć više zavučen i zaklonjen u sklopu potoka Visućice. I on će prema svim znacima biti srednjevekovni grad. Očuvan je bolje, verovatno stoga što mu je teže pristupiti, a ima prilike da je dosta dugo održavan i bio nastanjen i u turko doba. – Narodno predanje o Visuću hoće da je najvišu kulu zidala Crna Kraljica, a docnije da je

[19] Rađenović, P. : *c. d.,* s. 29-30.

dozidao sve ostalo kralj Tomašević (ne kaže se koji je to po imenu). Po drugom predanju, zabeleženom u "Glasniku Zemaljskog muzeja" za 1894 g. (s. 440-3), poslednji stanovnik Visuća bio je Radivoj Tomašević, stric Kralja Stjepana Tomaševića.«

Prema legendi grad Visuć je poznatiji pod imenom Crna Kraljica. Za nju je iznad kanjona Visućice napravljen most od volovskih koža, koji je povezivao grad Visuć, odnosno dvore Crne Kraljice sa Runjevicom, pa čak i Vidovim Selom.

Okolnost, da su se ostaci grada Visuća, odnosno dvorova Crne Kraljice, nalazili blizu kuće u Runjevici, ovamo su peške na izlet dolazili i drvarski stručnjaci i činovnici. Tu se pod lipom (Tilia) ispred kuće pripremao roštilj, pekla jagnjetina i sl.[20]

Osim ovih poslova Živko se bavio proizvodnjom, distribucijom i prodajom kreča koji je paljen u posebnim pećima - krečanama. Preko određene količine cepacica naročito složenih, stavljan je krečnjak, sirovina za proizvodnju negašenog kreča. Zatim je krečnjak pokrivan slojem utabane zemlje. Tako pripremljena krečana se potpali, odnosno potpali se drvo ispod krečnjaka. Pod uticajem visoke temperature stvorene gorenjem drvenih cepanica, dolazi do redukcije krečnjaka ($CaCO_3$) na negašeni kreč (CaO) i ugljen dioksid (CO_2). Postupak proizvodnje negašenog kreča, kao što se vidi, praktičari su dobro poznavali.

[20] Tužna je sudbina kuće u Runjevici i njene lipe. U toku rata kuća je spanjena, a kamen njenih zidova i temelja raznet neznano kud. Danas bi uzaludno bilo tražiti mesto na kome se nalazila. Jedino je stara lipa još dugo listala i cvetala. Prolaznici su sa nje nemilosrdno kresali grane i brali mirisne cvetove, sve dok se nije osušila. Na minule dane podsećalo je u Runjevici dugo, kao nemi svedok, samo njeno suvo ogoljeno deblo.

U razdoblju 1932-1936. godine Živko je u Šipovljanima biran za kneza. Preko bana Vrbaske banovine izdejstvovao je sredstva za izgradnju mosta preko reke Unac u Šipovljanima. U dogovoru sa meštanima, doprinosom u radnoj snazi, izvršena je ušteda sredstava namenjeih izgradnji mosta, od kojih je napravljena savremena česma u najgušće naseljenom delu Šipovljana. Oba ova objekta koriste se i danas i meštani ih zovu Živkov most i Živkova česma (na slici gore).

Milan Tomazović se, odlaskom sa gazdinstva, opredelio na izučavanje limarskog zanata. Preko »Privrednika«[21] otišao je u Šabac Dobrosavu Đuriću, poznatom limarskom zanatliji. Kao diplomski rad te 1932. godine, sećao se kasnije Milan, imao je zadatak da svojeručno napravi kantu za polivanje cveća. Zadatak je uspešno ostvario i bio pohvaljen i od majstora i od ispitne komisije, kojoj je njegov rad bio prikazan. U majstorovoj kući Milan je naučio mnoge praktične stvari, npr. da neguje stotine saksija cveća, da tiho otvara i zatvara vrata na kući, a koja su se otvarala i zatvarala sasvim drugačije nego vrata na brvnari u kojoj je živeo do odlaska na zanat. Po završenom zanatu radio je u ŠIPAD-u do rata.

U Živkovoj gostionici našao je posao i njegov mlađi brat po ocu – Dušan. Bio je stalno zaposlen i osiguran ugostiteljski radnik. Pre toga, izvesno vreme radio je u ŠIPAD-ovoj tvornici sanduka (drvene ambalaže).

Povremeno je u gostionici pomagao i mlađi brat Blagoje-Blažo, naročito kad je trebalo prihvatati, negovati i pretakati vino, pripremati drva za kuhinju, ali i u drugim poslovima. Bio je veoma sposoban i spretan. Znao je da napravi sanke, skije i krplje. Krplje su se plele od pruća, slično reketu za tenis, i pričvršćivale se za obuću, a zbog velike površine one su sprečavale propadanje kroz snežne nanose. Zato se u njima moglo kretati po površini snega. One su korišćene prilikom odlaska u školu i pri obavljanju radova u zimskim danima. Inače, Blažo je izvesno vreme učio pekarski zanat kod poznatog pekara Janjetovića.

Marko je, posle završene osnovne škole, želeo da preko »Privrednika« bude upućen na izučavanje obućarskog zanata, ali ga je u tome omeo rat.

---

[21] Privrednik – Srpsko privredno društvo »Privrednik« (1897 – 1947)

Učešće Tomazovića u NOR-u[22]

U NOR-u je učestvovao veliki broj Tomazovića.

Živko je služio vojsku u mornarici. Imao je čin podnarednika. Pred rat je mobilisan 1941. godine. Kada se, posle aprilskog rata raspala naša vojska, vratio se kući. Na Barama, pod Gradinom u Šipovljanima rasformiran je 11. puk bivše jugoslovenske vojske. Živko je pozvao stanovnike Gradine da oružje rasformiranog puka sakriju, jer će im uskoro biti potrebno, misleći pri tom na ustanak. Učestvovao je u ustaničkom odredu »Javorje« u svojstvu komandira voda. Bio je ranjen. Poginuo je odmah 1941. godine pod zagonetnim i do danas nerazjašnjenim okolnostima, posle povratka drezinom[23] iz akcije protiv nadiranja ustaša kod Oštrelja. Sva naknadna saznanja, posmatrana sa duže od poluvekovne vremenske distance, pouzdano ukazuju, da njegov neobjašnjeni i zagonetni nestanak u prvim burnim danima ustanka i, još uvek, ispoljene gerilske aktivnosti, nikako nije moguće pripisati i protumačiti nekim političkim uzrocima i deobama, već se njegovo udaljavanje sa ove mikro scene isključivo duguje podloj osveti nekog od onih njegovih sugrađana, koji se u svojoj ličnoj zavisti i primitivnoj zlobi, nikako nisu mogli pomiriti sa njegovim ekonomskim uspehom i stečenim društvenim ugledom u ovoj sredini.

Živkova supruga Draginja, majka troje dece, učestvovala je u NOB-u od 1941. Radila je u pozadini za potrebe NOR-a u obezbeđenju hrane, zbrinjavanju ranjenika, šivenju sanitetskog materijala, kasnije i u drugim akcijama pri Mesnom odboru Šipovljana.

---

[22] *BORCI NOR-a I ŽRTVE FAŠIZMA TITOVOG DRVARA.* Skupština opštine Titov Drvar 1987, s. 835-837.

[23] Drezina – nem. Draisine – (pronašao je 1817. K. Draise iz Virtenberga) mala laka kola na tri ili četiri točka, koja ljudi sami teraju po železničkom koloseku

U NOR-u su učestvovala i druga Obradova deca: Milan, Boja, Dušan, Blažo, Marko, Mara i Jovanka, kao i deca Đure Tomazovića - sin Branko i kći Petra-Perka.

Milan se odmah po dizanju ustanka uključio u partizansku radionicu[24] u Ataševcu, a kasnije u Razvale, gde vrši popravku oružja. Po formiranju 4. krajiške divizije, angažovan je u autojedinici. Tu ostaje do demobilizacije. Demobilisan je u činu starijeg vodnika. Odlikovan je za ratne zasluge.

Boja se u NOB uključila 1942. godine kao pozadinski radnik, a 1944. godine radi u Oficirskoj školi Vrhovnog štaba u Šipovljanima.

Dušan se u NOR uključio odmah 1941. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. Bio je pomoćnik komesara čete u 4. krajiškoj brigadi. Učestvovao je u mnogim borbama koje je brigada vodila. U borbama na Lašvi je 25. marta 1945. teško ranjen. Ostao je bez leve ruke. Posle oslobođenja zemlje, obavlja razne dužnosti u armiji (upravnik radionice za izradu ortopedskih pomagala, šef personala vojne proizvodnje i ugostiteljstva Sedme vojne oblasti). Penzionisan je u činu majora. Posle penzionisanja radio je Izvršnom veću BiH kao načelnik Službe za opšte poslove, aktivan je bio u Udruženju za sport i rekreaciju vojnih (kasnije i civilnih) invalida. Za ratne i mirnodopske zasluge dobio je niz visokih odlikovanja.

Dušan se oženio Danicom Samardžić. Ona je kao omladinka bila aktivna od 1943. U partizane je otišla uproleće 1944. i bila borac - bolničarka. Učestvovala je u više borbi u spašavanju ranjenih boraca 2. srpske divizije. Demobilisana je 1946. u činu zastavnika.

---

[24] U Drvaru je bila uspostavljena gerilska radionica oružja iz koje su odašiljane bombe i mine u susedne krajeve. Vidi detaljnije: *Drvar i okolina*, 1959, s. 8.

Dušan

Blagoje

Branko

Blagoje u NOR-u učestvuje od 1942. Bio je borac 1. i 10. krajiške brigade. Poginuo je, kao komesar čete u činu potporučnika 7. maja 1945. u borbi sa četnicima, na Ivan sedlu, između Sarajeva i Konjica.

Marko učestvuje u NOB-u od 1943. Radio u pozadini i pri Komandi mesta Drvar, a kasnije je bio u 15. krajiškoj udarnoj brigadi 39. divizije. U inženjeriji (pontonjeriji, Šabac) završio je podoficirski kurs. Demobilisan je u oktobru 1947. u činu vodnika. Odlikovan je medaljom zasluga za narod.

Mara učestvuje u NOB-u od 1942. Radila je, kao omladinka, u pozadini za potrebe NOR-a. U Podgrmeču je dve godine uzastopno (1942. i 1943) sa omladinom učestvovala u sakuljanju letine. Jedan deo brigadista-omladinaca je 1943. godine bio zarobljen i oteran u rudnik Ljubiju kod Prijedora. Među njima bila je i Mara Tomazović.

Jovanka je, kao omladinka, radila u pozadini za potrebe NOB-a od 1943. godine.

Branko je u NOB bio uključen od 1941. godine kao borac ustaničkog odreda »Javorje« i radiotelegrafista Štaba 5. korpusa NOVJ. U toku NOR-a je sarađivao pri VŠ kao telegrafista sa narodnim herojem i akademikom Pavlom

Savićem, koji je pre rata radio sa Irenom, kćerkom Marije Kiri u Parizu, i Pavlovom suprugom - Brankom Savić. Bio je angažovan na uspostavljanju radioveza sa SSSR-om i drugim savezničkim državama. Neposredno posle rata radio je na uspostavljanju radioveza u Jugoslaviji. Penzionisan je u činu majora. Kao penzioner angažovan je na održavanju radioveza RTV u Sarajevu.

Petra-Perka je radila od 1942. godina u pozadini kao omladinka na sakupljanju žita, nošenju ranjenika i drugim poslovima.

Milka, kći Ilije Tomazovića, učesnik je u NOB-u od 1944. godine, kao bolničarka. Posle demobilizacije udala se za Iliju Kaurina i živi u Sarajevu.

Kolonizacija

Posle oslobođenja zemlje 1945. godine, porodica Obrada Tomazovića kolonizovana je u Banatskom Velikom Selu, dok je Đuro sa porodicom ostao i dalje u Šipovljanima. Pošto imanje Obrada, Đure i Ilije Tomazovića nije bilo razdeljeno, posle kolonizacije su nekretnine ostale na Đuri Tomazoviću, kao i zemljište, koje je delom postalo seosko vlasništvo, jer je deo obradivih površina uzela opština.

Nosilac kolonizacije bio je Dušan Tomazović. Celokupna porodica Obrada Tomazovića, sem članova koji su u to vreme bili u vojsci, došla je u Banatsko Veliko Selo (koje su tada činile tri opštine: Sv. Hubert, Soltur i Šarlevil) i nastanila se u Solturu (II rejonu). Tu je od objekata dobila jednu kuću za stanovanje na koju se naslanjala staja za krupnu stoku. U ekonomskom dvorištu su se nalazili još koš za kukuruz i obori za svinje. Porodici je pripala i jedna kućica u susedstvu. Uz kuću je dobijeno nešto nameštaja, posteljine i posuđa.

Sem toga, kolonizacijom je porodici dodeljeno 11 k.j. oranice, s napomenom, da je taj posed uvećan još za 1 k.j. koje je dodeljeno na oficirski čin nosioca kolonizacije, tako da je ukupno dobijeno 12 k.j. U označenu površinu zemljišta uračunata je bašta od 1200 kv. hv. i 500 kv. hv. vinograda.

Obrad sa sinovima

Od stoke i oruđa za rad nije dobijeno ništa. Oranične površine, sem bašte i vinograda, unete su odmah u zadrugu. Koš za kukuruz je takođe demontiran i prenet u zadrugu bez naknade. Posle četiri godine i vinograd je unet u zadrugu. Zemljišne površine unete u zadrugu vraćene su porodici tek nakon rasformiranja SRZ "Graničar".

Braća Tomazovići

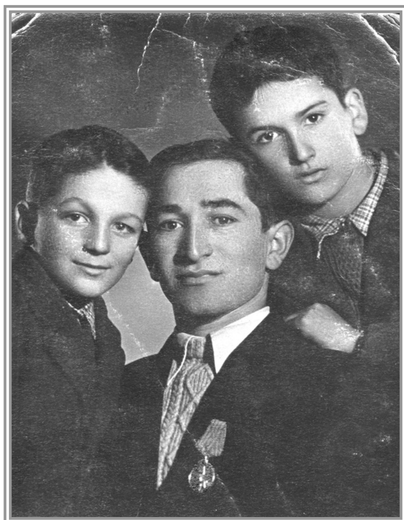
Potrebno je naglasiti, da i u novim uslovima porodica živi složno; članovi porodice se rodbinski poštuju, međusobno posećuju, pomažu i sarađuju i posle zasnivanja vlastitih porodica. Povremeno okupljanje u roditeljskoj, odnosno sada već praroditeljskoj kući, postala je tradicija, koja se sa manje ili više uspeha

uporno neguje i sa roditelja prenosi i na mlađa pokolenja – njihove potomke.

Braća i sestre Tomazovići, na okupu

Aktivnost članova Obradove porodice vezana je višestruko za život u zadruzi.

Marko, sa bratićima

Milan radi, prvo, u kovačkoj radionici, odnosno u mašinskom parku zadruge, a kasnije prelazi u kikindsko preduzeće Agroseme, gde ostaje do penzionisanja.

Boja, Mara i Jovanka rade u zadruzi na poljoprivrednim radovima, gde su uz priznat ratni staž stekle i penziju. U zadruzi nalazi zaposlenje i Milanova supruga – Jovanka i Markova – Soka.

Marko, posle demobilizacije, aktivno učestvuje na

omladinskim radnim akcijama, završava niz kurseva koji doprinose njegovom stručnom osposobljavanju, uz rad završava srednju ekonomsku školu, zapošljava se u zadruzi kao šef računovodstva, gde ostaje do penzije. Društveno je aktivan i posle penzionisanja.

Slavko je završio automehaničarski zanat u kikindskoj Školi učenika u privredi. Zapošljava se u mašinskoj radionici zadruge i, kao visokokvalifikovani radnik, doprinosi raznim inovacijama u struci. Sarađuje sa Auto-moto društvom Kikinde na osposobljavanju omladine za polaganje vozačkih ispita. Bio je aktivan član Mesne zajednice naročito kada su donošene odluke o komunalnom uređenju sela. Penzionisan je 1993. godine. Posle penzionisanja radio u Društvu penzionera B. V. Sela.

Položaj Banatskog Velikog Sela, s obzirom na neposrednu blizinu Kikinde, doprineo je da se potomci Obrada Tomazovića školuju i stručno kvalifikuju, te da kasnije završe odgovarajuće srednje, odnosno visoke škole - fakultete, polažu specijalističke, magistarske i doktorske ispite, a neki na univerzitetima steknu i najviša naučna i nastavnička zvanja.

Živkova supruga Draginja napustila je Banatsko Veliko Selo i sa decom (Nadom, Borislavom i Vojislavom) otišla u Beograd bratu Ljubomiru Medareviću, aktivnom oficiru. Zaposlila se i do penzionisanja radila u Štampariji Politike.

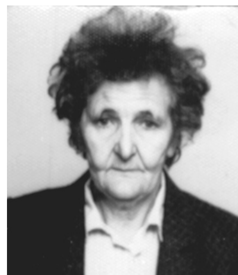
A1. Potomci Obrada Tomazovića i Stake Rodić

Živko Tomazović (1907-1941), trgovac i gostioničar, u braku sa Draginjom Medarević (1912-1996. u Beogradu), kćerkom Jovana i Ane r. Lukač, ima troje dece: Nadu (1932), Borislava (1934) i Vojislava (1936).

A1a. Potomci Obrada Tomazovića i Ilinke-Doje Kecman

Živko

Milan

Boja

Dušan

Blagoje

Marko

Mara

Jovanka

Slavko

Deva Tomazović (1910-1934) udala se za Jovana Bašića (1912) i sa njim rodila Vladu Bašića (1934-1949. u B. V. Selu).

Milan Tomazović (1914-1983. u B. V. Selu), limar, oženjen Jovankom Rodić (1922. Bošnjaci, Lušci Palanka do 1979. u B. V. Selu), kćerkom Ilije i Deve r. Simić, u braku imaju kćer Maru - Maricu (1947. B. V. Selo).

Boja Tomazović (1918) udala se za Aleksu Kragulja (Mijska Glava, 1934 – Žabalj, 2003), sina Gavre i Ljubice r. Tomaš, koji je završio srednju ekonomsku školu, radio na PK »Banat« u Kikindi kao knjigovođa, a kasnije bio dugogodišnji šef računovodstva u novosadskoj fabrici Jugodent, i sa njim rodila dvoje dece - Predraga (1957) i Milorada (1960) Kragulja.

Dušan Tomazović (1921 - Sarajevo, 2003), završio je političke škole koje su mu priznate kao fakultet političkih nauka, i supruga Danica Samardžić (1926), student prava, kći Nikole i Milosave Batrićević, imaju dvoje dece - Natašu (1947) i Slavicu (1949).

Marko Tomazović (1926), knjigovođa i šef računovodstva i supruga Soka Babić, kći Mile i Milke r. Bokan, (1924 – B.V. Selo, 1999) imaju dvoje dece - Nevenku (1954) i Draginju (1955).

Mara Tomazović (1926) i Stevo Trtica, pukovnik (1926), sin Nikole i Stake r. Gulan, imaju dvoje dece - Tatjanu (1948) i Milana Trticu (1950).

Jovanka Tomazović (1929) i Ljubo Dejanac, kv mašinbravar i kinooperater (1928), sin Lazara i Ilinke r. Bašić, imaju sina Milorada Dejanca (1951).

Slavko Tomazović, vkv automehaničar (1933) i Milica Pilipović (1934-2004), kći Save i Mike r. Pilipović, imaju dvoje dece - Dušana (1957) i Milana (1959).

A2. Potomci Đure Tomazovića i Anđelije Simišić

Branko Tomazović, major u penziji (1918-2000) i Ljubica Kostić (1920-1998) imaju dvoje dece - Ljubišu (1959 - Sarajevo, 1994) i Brankicu (1954), dipl. hemičara, mr fizičke hemije. Živi u Kanadi.

Petra-Perka Tomazović (1926-2001) i Mirko Kecman (1927), sin Obrada i Deve r. Trninić, imaju petoro potomaka. Iz ove porodice potiču: Brane Kecman (1950), Željko Kecman (1951-1984), Milan Kecman (1953), Jovica Kecman (1955) i Dragica Kecman (1958) .

A3. Potomci Ilije Tomazovića i Đuje Bajić

Milka Tomazović (1929) i Ilija Kaurin imaju sina Slobodana Kaurina (pravnika). Žive u Sarajevu.

A4. Potomci Joke Tomazović i Stanka Rondaša

U porodici Rondaš rođeno je osmoro potomaka: Mika, Mara, Bosa, Vid, Čedo, Smilja, Dmitar i Obrad.

A5. Potomci Save Tomazović i Jovana Malbašića

U braku je rođeno dvoje dece - Đuro (1924), pukovnik u penziji, i Draginja (1922).

A6. Potomci Marije Tomazović i Pantelije Bajića

Joka Bajić – udata je za Branka Jovića (1924-2003) i sa njim rodila dvoje dece – Borislava (1947) i Dragana Jovića (1950).

Borislav Jović, specijalista dečje stomatologije, radi u Domu zdravlja u Bačkoj Palanci. Oženjen je Mirjanom r. Budimir od oca Dragana i majke Marte r. Bogunović. Imaju dvoje dece – Milicu i Draška.

Dragan Jović, saobraćajni inženjer, nije oženjen. Živi u Bačkoj Palanci.

Dragan Bajić, dr ekonomskih nauka (poginuo 1993. u Sarajevu), bio oženjen Jasenkom, r. Kučera (1941), dipl. inženjerom agronomija, i sa njom ima sina Borisa Bajića (1968).

Boris Bajić, dipl. mašinski inženjer, oženjen. Živi u SAD.

Branko Bajić oženjen Zorom r. Milaković (1945) imaju sina Slavka (1968).

Slavko Bajić je saobraćajni tehničatr, nije oženjen. Zaposlen je u Sladari Malteks u Bačkoj Palanci.

A11. Potomci Živka Tomazovića i Draginje Medarević

Nada Tomazović (1932), završila je poljoprivredni fakultet, specijalizovala se za preradu voća i povrća i, najzad, iz ove oblasti odbranila doktorat tehničkih nauka na Tehnološkom fakultetu u Novom Sadu; radila je u SRZ "Graničar" u B. V. Selu, bila poslanik Skupštine Srbije (1958-64), radila u Fabrici konzervi "Prima" u Kikindi - tehnički direktor, u Jugoslovenskom institutu za prehrambenu industriju – naučni saradnik, i u Privrednoj komori Vojvodine u Novom Sadu na izgradnji objekata prehrambene industrije (šećerane, uljare, hladnjače, prerada soje i dr.),[25] i Jan Marko (1928), dr agroekonomskih nauka, profesor univerziteta, sin Jana, kolara, i Zuzane r. Filčik, sklopili su brak (1958) u kome je rođeno dvoje dece - Elenka (1959) i Vladimir Marko (1961). Žive u Novom Sadu.

Elenka Marko, dipl. matematičar i Predrag Spasojević, spec. opšte medicine (1956), sin Boriše, profesora

[25] Detaljnije vidi: *ENCKLOPEDIJA NOVOG SADA,* sv. 14. Novi Sad 1999, s. 68.

univerziteta i Katice r. Plavšić, učiteljice, u braku (od 1985) imaju dva potomka - Igora (1986) i Gorana Spasojevića (1989). Žive u Torontu.

Vladimir Marko, doktor filozofije, iz braka sa Natalijom Kovačević (1965), dipl. psihologom, ćerkom Dušana, ekonomiste i Jele r. Pilipović, natavnice, ima sina Oskara Marko (1990). Živi u Novom Sadu.

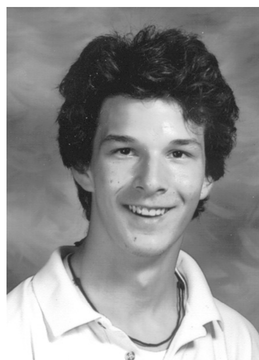
Nada

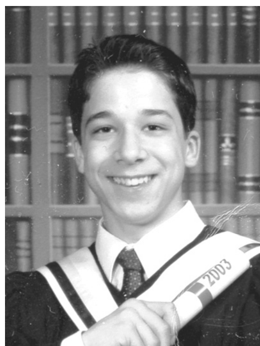
Elenka

Vladimir

Igor

Goran

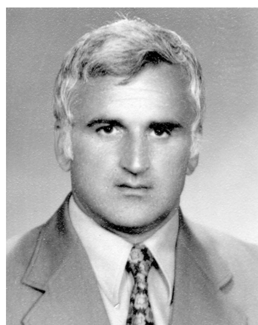

Oskar

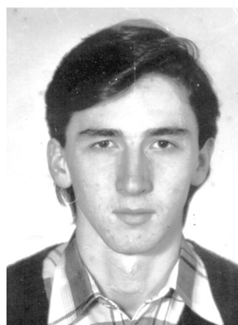
Borislav Tomazović, pohađao je zanat precizne mehanike, bavi se ugostiteljstvom, i Gabriela Kovačova (1957) imaju sina Borisa Kovača (1987). Žive u Bratislavi.

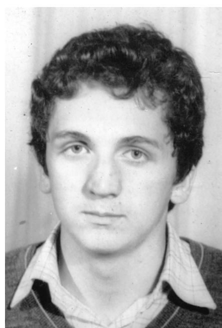
Vojislav Tomazović, viši mašinski tehničar, metalomodelar, šef modelarnice za proizvodnju modela za

traktore IMT, i Joka Azarija (1939), krojačica, kći Ilije i Mare r. Bunjevac, u braku imaju dva sina - Slododana (1963) i Borislava Tomazovića (1965). Žive u Beogradu.

Borislav

Vojislav

Slobodan

Borislav

Boris

Katarina

Slobodan Tomazović, rentgen-tehničar, vozač specijalnih vozila, u braku sa Irinom Spirinom ima kćer Katarinu Tomazović (1989). Žive u Beogradu.

Borislav Tomazović, inž. mašinstva, nije oženjen. Živi u Beogradu.

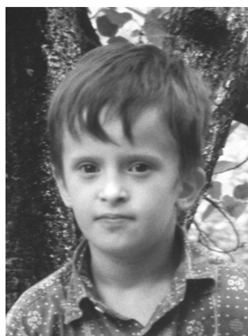
A1a3. Potomci Milana Tomazovića i Jovanke Rodić

Mara - Marica Tomazović (1947), mr. filologije, viši predavač na Višoj školi za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu i Slobodan Agić (1944), dipl. ekonomista, direktor

Odelenja Poslova sa stanovništvom u Kontinental banci u Novom Sadu, sin Mirka i Mare r. Markanović, u braku imaju sina Nikolaja Agića (1970). Žive u Novom Sadu.

Marica

Nikolaj

Milan

Sara

Nikolaj Agić, završio je srednju elektrotehničku školu, smer - viklovanje[26] elektromotora i Danijela Kekić (1969), dr medicine - hematolog, kći Dragana i Evice r. Nišević, imaju dvoje dece - Milana Agića (1994) i Saru Agić (1997). Žive u Novom Sadu.

A1a4. Potomci Boje Tomazović i Alekse Kragulja

Predrag Kragulj, radio i TV-mehaničar, i supruga Nada Savić (1959), trgovac, kći Milovana i Grozde r. Nikolić,

---

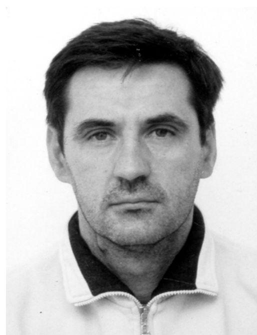
[26]Viklovanje, nem. Wickelung - izrada namotaja elektromotora

imaju dvoje dece - Sonju (1982), studenta prava, i Vesnu (1984), studenta Više škole za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu. Žive u Kaću.

Predrag

Sonja

Vesna

Milorad

Marijana

Bojana

Milorad Kragulj, trgovac i Persida Simić (1961), završila gimnaziju, bavi se trgovinom, kći Milenka i Mare r. Pokrajac, imaju dvoje dece. Kćerka Marijana (1982) je student biohemije a Bojana (1984), student poslovne informatike na PMF. Vlasnici su Privatne trgovinske firme MBM KRAGULJ. Žive u Žablju.

A1a5. Potomci Dušana Tomazovića i Danice Samardžić

Nataša Tomazović (1947), dipl. pravnik, zaposlena u Izvršnom veću BiH, i Ninoslav Kešeljević (1945), dipl. inž. mašinstva, sin Bogdana i Blage Jordanovske, imaju dvoje dece - Slobodana (1970) i Predraga (1971). Žive u Sarajevu.

Nataša

Slavica

Slobodan

Predrag

Slobodan Kešeljević-Bobiša, dipl. inž. mašinstva i supruga Svjetlana Bulić (1971), dipl. pravnik, kći Žarka i Rahime-Dzidze Malić, žive u Beču.

Predrag-Peđa Kešeljević, dipl. inž. elektrotehnike i Sanela Srndić (1974), dipl. farmaceut, kći Mehmedalije i Branke r. Avramović. Žive u Beču.

Slavica Tomazović (1949), dipl. pravnik i suprug Branislav Stupar (1950), aps. fizike, sin Vaskresija i Radmile r. Ostojić, vlasnici privatne softverske firme. Nemaju dece. Žive u Beču.

A1a7. Potomci Marka Tomazovića i Soke Babić

Nevenka

Sergej

Nataša

Draginja

Jelena

Nevenka Tomazović (1954), dipl. farmaceut, vlasnik apoteke "Dunav" u Novom Sadu, i Miloš Savić (1955), dipl. inž. mašinstva, zaposken kao direktor servisa u TAM-u u Novom Sadu, sin Hranislava i Nastasje r. Vučetić, imaju dvoje dece. Sergej Savić (1982), student arhitekture na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, i Nataša Savić (1986), učenica gimnazije. Žive u Novom Sadu.

Draginja Tomazović (1955), dr medicine, specijalista ginekologije i akušerstva, ima vlastitu ordinaciju i Gojko Zorić (1952), sin Miće i Anđe r. Kerkez, imaju jedno dete -Jelenu Zorić (1995). Žive u Kikindi.

A1a8. Potomci Mare Tomazović i Steve Trtice

Tatjana Trtica, dr hemije, red. profesor na Farmaceutskom fakultetu u Beogradu i suprug Miroslav (1946), viša trenerska škola, sin Mladena i Milice r. Sofijanić, imaju jedno dete – Milicu Jovanović (1982), studenta farmacije. Žive u Beogradu.

Tatjana

Milica

Milan

Milan Trtica, dr fizičke hemije, naučni savetnik u Institutu za nuklearnu fiziku, direktor Laboratorije za naučna istraživanja lasera, Vinča, i supruga Vesna Stokić (1949), dipl. elektroinženjer, zaposlena kao vodeći programer u Računskom centru u Narodnoj banci Srbije, kći Živojina Stokića i Agnice r. Petković, imaju dvoje dece - Stevana (1986) i Vladislavu Trticu (1992). Žive u Beogradu.

A1a9. Potomci Jovanke Tomazović i Ljube Dejanca

Milorad Dejanac (1951), dipl. fizičar, profesor fizike u Tehničkoj školi u Novom Sadu i Zorica Petrović (1951),

dipl. biolog, profesor biologije u Osnovnoj školi u Sremskoj Kamenici, kći Miladina i Pavke r. Nedeljković, u braku (od 1977) imaju dvoje dece - Mariju Dejanac (1981), studenta engleskog jezika i Vladimira Dejanca (1983), studenta Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu. Žive u Novom Sadu.

Milorad

Marija

Vladimir

A1a10. Potomci Slavka Tomazovića i Milice Pilipović

Dušan Tomazović (1957), dipl. inž. poljoprivrede zaposlen u Poljoprivrednom dobru »Kinđa« u Kikindi i Marica Bursać, dipl. inž. poljoprivrede zaposlena u kikindskoj Livnici, kći Slavka i Đuje r. Momić, imaju dvoje dece - kćerku Milicu (1986), učenicu gimnazije, i sina Milana (1990). Žive u Kikindi.

Milan Tomazović (1959), student prava, zaposlen u NAP-u u Novom Sadu. Neoženjen. Živi u Novom Sadu

Dušan

Milan

Milica

Milan

A21. Potomci Branka Tomazovića i Ljubice Kostić

Ljubiša Tomazović (1959-1994), student prava.

Brankica Tomazović (1954), dipl. hemičar, mr fizičke hemije. Živi u Kanadi.

A22. Potomci Petre-Perke Tomazović i Mirka Kecmana

Brane Kecman dipl. inž. šumarstva i supruga Nevenka r. Materić, imaju dva potomka - Milenu (1979), studenta elektrotehnike i Milana (1981), studenta šumarstva.

Milan Kecman, mašinbravar. Nije oženjen.

Jovica Kecman, autoelektričar i supruga Nada, r. Rokvić, imaju dvoje dece -Jovanu (1982), studenta policijske akademije i Željka (1985), učenika gimnazije.

Dragica Kecman, dipl. ekonomista, Republička uprava javnih prihoda, Odeljenje u Novom Sadu i suprug Dragan Dukić (1961), dipl. hemičar, mr turizma, direktor Kontursa u sastavu Kontinental banke u Novom Sadu, sin Darinke Dukić, imaju dva sina - Miloša (1991) i Aleksandra (1995).

Registar lica pomenutih u radu

Identifikacija lica unetih u ovaj registar zahtevala je, osim unošenja datog imena i prezimena pomenutog u tekstu, korišćenje i određenog koda kao njegovog preciznijeg obeležja. Pripadnost po poreklu određenom načelniku roda obeležena je velikim slovom **A**, koje istovremeno označava i nulto pokolenje. Pripadnost prvom, drugom, odnosno n-tom pokolenju izražava se ovde arapskim brojevima s napomenom - da korišćeni arapski broj ima ***dve*** funkcije: a) svojim ***mestom*** u nizu ukazuje na redosled pokolenja u kome je rođena posmatrana osoba, b) svojom ***nominalnom vrednošću*** ukazuje na redosled rođenja u datoj bračnoj zajednici.

Indeks toponima

Indeks imena

Prilozi